

Goethe *Faust*jában Faustnak és famulusának, Wagnernak séta közben egy kutya, egészen pontosan egy uszár akad az útjába. Faustnak azonnal feltűnik az állat, Wagner azonban semmi különöset nem lát rajta. Faust úgy látja, hogy a kutyát tüzes örvény követi, Wagner köti az ebet a karóhoz – jelképesen persze, nem az uszkárt –, hogy ő nem lát mást csak egy közönséges kutyát. Az uszárból azután, tudjuk, Mephisto lesz.

Miért mondom ezt? Mert Dávidházi Péter munkásságára ez a fausti látás a jellemző. Ahol a Wagnerek nem látnak mást, mint közönséges szavakat és mondatokat, hétköznapi közlést, ott ő meglátja ezekben a szellemet, felismeri a szellem megnyilatkozását. Dávidházi korábban is egy-egy témát széles összefüggésben vizsgált – a magyarországi Shakespeare kultuszt általában az irodalmi kultusz, Toldyt a tudományág kifejlődése, Arany kritikai munkásságát a modern irodalomkritika összefüggésében –, de az utóbbi években inkább az jellemzi, hogy valamilyen jelentéktelennek látszó közlésből, indul ki, hogy azután megmutassa, felismertesse ennek elméleti, történeti, költői vagy más jelentőségét, a szellemet.

Egy fontos tanulmányának már a címe is erre figyelmeztet: *Egy jelző mint feladatértelmezés*. Ez *Az angol irodalom magyar története* című vállalkozásból indul ki, az anglisztika nemzeti és egyetemes feladatkörét vizsgálja, de, tudjuk, a „magyar célú” és az egyetemes tudományosság kérdése nemcsak az anglisztika vonatkozásában volt kérdés egy időben, s a kettő elválaszthatatlanságát sosem árt hangsúlyozni, nemcsak az anglisztika vagy az ókortudomány esetében, hanem a magyar és minden más nyelv tudománya esetében is.

Amint azt magának, Dávidházinak számos dolgozata fényesen szemlélteti. Például az a dolgozat, melynek címe megint csak valami apróságot ígér: *Egy utalásnyi kulturális emlékezet*, hogy azután a *Waste Land* egy helyének kapcsán a száraz csontok megelevenedése ezékieli látomásának megelevenedését vizsgálja sajátlagosan a mű két magyar fordításában és általában, de még általánosabban a forráskutatás/hatáskutatás illetve a műfordítás elvi problémáit: Hogyan hat a kulturális emlékezet elevensége vagy homályosultsága a fordítóban illetve a fordítást befogadóban a korok változása és az egyéni fogékonyság szerint. Innen nézve a *Holló* fordításában nem az lesz az érdekes, hogy Kosztolányinak van-e igaza, vagy kritikusaik a gileádi balzsam kérdésében, hanem az, hogy Kosztolányi fordítása milyen következetességgel hagy el, költ át minden bibliai és minden görög mitológiai elemet egy megváltozott kulturális emlékezet jegyében.

De nemcsak nagy művekben tudja megmutatni a hagyomány hagyományozódásának, rétegződésének a kulturális emlékezet elevenebb vagy halványabb voltával összefüggésben változó voltát, hanem olyan, nálunk – vagy talán nemcsak nálunk – irodalmon kívülinek számító szövegeken is, mint a sírfeliratok, legyen az Swifté – amely tanulmányban azonban az ember nem tudja, hogy a sírfelirat kapcsán beszél-e Thienemannról és irodalomelméletéről, vagy a Thienemann féle irodalomelmélet segíti a Swift-sírfelirat és általában a sírfelirat műfaj mély megértéséhez – vagy az Arany *Sejtelem*-je és annak finom elemzése, illetőleg a költemény kor és egyéni körülmények sugallta „újraírása” Illyés Gyuláig és Orbán Ottóig.

De nemcsak egész alkotásokon, hanem szavakig menően, mint a „harmadnapon” szón, mely minden Bibliaolvasónak, de akár Pilinszky-ismerőnek a feltámadást juttatja eszébe, és pl. a *Keveház*ban nem hivalkodóan, de érezhetően a hun sereg vereség utáni győzelmes harcát vezeti be. És szavakig menően, mikor az Ószövetség egy szavának magyar megfelelőit vizsgálja, ahol a fordítónak kétezer esztendő társadalmi különbséget kellett áthidalnia, s két 16. századi, s egy 19. századi fordító, bár mind más magyar szót használ, mindegyik visszaadja az eredeti valamilyen lényeges elemét, s mint Dávidházi korlátot nem ismerő tudásával elmondja, kettő esetében a használt szó még az illető fordító egyéni sorsával is összefüggésbe hozható.

Nemcsak a szöveg, nemcsak a szavak, nemcsak az, amit a költő kimond, hanem az is, amit nem mond, az is befolyásolt a kulturális emlékezettől, és kihat az alkotás egészének poétikájára. Hogy miképpen, azt mutatja meg Dávidházi megintcsak minden apróságra tekintettel levő *Jónás könyve* elemzésében. (Persze könnyű Babitsról jó dolgot írni annak, aki egy kitűnő Babits-szakértőt tart a háznál.)

Sok fontos dologról nem szóltam. Így arról a kis költeményről sem, melyről nem könnyen dönthető el, hogy ki csinálta meg (epoiēsen), egy középfelnémet költő, Thienemann vagy Dávidházi – de nem folytatom. A *Jónás könyvét*, tudom, memória-gyakorlás céljából könyv nélkül megtanulta, s ebben Arany Jánost követte, aki mint ismeretes, öreg korában nem vette elő Horatiusát, hanem, hogy elméjét és emlékezetét tornáztassa emlékezetből rekonstruált egy-egy költeményt. Dávidházi most az Arany kritikai kiadáson készül dolgozni. Kívánjuk, hogy ezt is olyan gondal, olyan széles tudással és a költészet iránti érzéssel úgy vigye végbe, mint addigi munkáit, s tanítson minket még sok éven át tovább.

Ritoók Zsigmond